

ธรรมาธิปไตยในฐานะเป็นเครื่องมือพัฒนาประชาธิปไตย

Meritocracy as a Tool for Developing Democracy

ประสิทธิ์ พันธวงษ์¹

บุญรัตน์ ครุฑทอง²

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้ มุ่งศึกษาเครื่องมือการพัฒนาของศาสตร์ และศิลป์ ที่ตกผลึกของธรรมาธิปไตย ในฐานะเป็นเครื่องมือพัฒนาประชาธิปไตย ในการสร้าง ความเป็นประชาธิปไตย เพื่อประชาชนโดยสมบูรณ์ ไปสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตย ถือว่าอำนาจอันชอบธรรมในการปกครองประเทศ ต้องมาจากประชาชน เพื่อประโยชน์สุข โดยเฉพาะของประชาชนโดยรวม ไม่ใช่เพื่อประโยชน์ของผู้มีอำนาจ หรือประชาชน กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเป้าหมาย เพื่อใช้การปกครองด้วยอำนาจของความดี และความถูกต้อง ที่เป็นใหญ่ การที่จะก้าวไปสู่การปกครองด้วยระบอบดังกล่าวได้ ต้องใช้ธรรมาธิปไตยเป็น เครื่องมือในการสร้างรัฐหรือสร้างชาติอันนำไปสู่การสร้าง “องค์กรแห่งความสุขแบบ ประชาธิปไตยที่สมบูรณ์” ในการพัฒนาประเทศอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนในอนาคตต่อไป

คำสำคัญ: ธรรมาธิปไตย, เครื่องมือการพัฒนา, ประชาธิปไตย

¹ อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ห้องเรียนสุราษฎร์ธานี

² อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ห้องเรียนสุราษฎร์ธานี

Abstract

This academic article focuses on tools for developing and art being crystalline meritocracy as a tool for developing democracy to complete democracy for the people. This leads to democracy considered legitimate authority in a country. Legitimate authority originates from the people for the benefit of the public, not for the benefit of those authority or a particular group of people. The goal is to govern with the power of goodness and accuracy or a rule using goodness and accuracy as a great. To step into the above regime needs the use of meritocracy as a tool to create a state or nation leading to "Organization of happiness and a complete democracy for developing a stable wealthy country in the future.

Keywords: meritocracy, development tools, democracy

ความนำ

การเกิดขึ้นตั้งอยู่ของสรรพสิ่งย่อมเกิดขึ้นในความเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่ง ที่เรียกว่า “โลกแห่งชีวิต” ซึ่งมีการปกครองที่มีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับอำนาจของการปกครองนั้นเป็นแบบแผนที่ทำให้เกิดข้อตกลง เพื่อให้มีผลบังคับใช้กับสมาชิกในสังคม เพื่อความสงบ และเป็นระเบียบเรียบร้อย ทั่วโลกมีรูปแบบการปกครองอยู่ 2 แบบ³ คือ การปกครองระบอบประชาธิปไตย และระบอบเผด็จการ ทั้งสองระบอบนี้จะมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน ประเทศต่าง ๆ ในโลกย่อมมีระบอบการเมืองการปกครองที่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศเชื่อว่าเหมาะสม และสอดคล้องกับความคิดความเชื่อ ประวัติศาสตร์ และสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของประเทศนั้น ๆ

³ สมบัติ อารังธัญวงศ์, (2547), การเมืองการปกครองไทย: พ.ศ.1762 – 2500, กรุงเทพฯ: เสมาธรรม, หน้า 10.

หากปรากฏว่าระบอบการเมืองการปกครองที่ใช้อยู่ในช่วงระยะเวลาหนึ่งไม่เหมาะสม หรือไม่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ดังกล่าว ก็จะต้องมีการเปลี่ยนแปลง พัฒนา หรือปฏิรูป ระบอบการเมืองการปกครองให้เหมาะสม และเป็นประโยชน์ต่อประชาชนของประเทศมากที่สุด

สำหรับประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่ง พระปฐมบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหาจักรีบรมราชูปถัมภ์ จักรีนถุนดินทรสยามินทราธิราช บรมนาถบพิตรทรงตรัสว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกวันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2493⁴ ทรงใช้การถ่วงดุลอำนาจ 3 เสถหลัก อันได้แก่⁵ นิติบัญญัติผ่านรัฐสภาบริหารผ่านรัฐบาล และตุลาการผ่านศาล ซึ่งประชาชนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคเท่าเทียมกันแต่ต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย

ปัจจุบันประชาชนได้เห็นเพียงแต่ “ภาพลวงตาของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย” เนื่องจากพวกเขาไม่สามารถจับต้องการทำงานของรัฐบาลได้อย่างแท้จริง ประชาชนเหล่านั้นได้แต่หวังว่าผู้แทนที่ตนเลือกเข้าไปนั้นจะทำตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้ และการจัดตั้งรัฐบาลในบางครั้งก็ได้รับเลือกเข้ามาจากเสียงข้างน้อย⁶ รวมไปถึงแนวคิดการเลือกผู้แทนเข้ามาทำหน้าที่แทนตนในการทำงานของรัฐ ซึ่งไม่ได้มีตัวเลือกที่มากนัก และพบว่าผู้ลงคะแนนเสียงมีอิทธิพลน้อยมาก ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้กลุ่มผลประโยชน์ได้ประโยชน์ต่อตนเอง ก่อให้เกิดความเสียหายต่อส่วนรวม ซึ่งมีคำกล่าวไว้ว่า “เป็นความจริง

⁴ คู่มือสื่อมวลชน, (2560), “งานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร”, วันที่ 25-29 ตุลาคม พ.ศ. 2560.

⁵ ไกสิน พลกุล, (2544, พฤษภาคม-สิงหาคม), ท่านปรีดีกัลป์ศาลปกครอง, วารสารวิชาการศาลปกครอง 2(1), หน้า 105.

⁶ ระบอบประชาธิปไตย/ข้อดีและข้อเสีย [Online], เข้าถึงได้จาก <https://pimpornzzz.wordpress.com/> สืบค้นเมื่อ 16 กันยายน 2560.

ชั่วฟ้าดินสลายว่า มนุษย์เรามีอำนาจแล้ว ก็มักใช้อำนางนั้นเกินสมควร เม่ออำนาจและถ้า อำนาจมาก ก็เม่ออำนาจจนเหลือ”⁷

วิกฤติการณ์ทางการเมืองและบรรยากาศของประชาธิปไตยในสังคมไทยปัจจุบัน กล่าวได้ว่า เป็นผลที่สืบเนื่องมาจากอดีตเป็นที่ทราบกันดีว่าตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา สังคมไทยต้องเผชิญ กับปัญหาวิกฤติการณ์ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยหลายครั้งด้วยกัน ส่งผลให้ประชาธิปไตยในสังคมไทยไม่สามารถเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงและมั่นคง เพราะยังคงวนเวียน อยู่กับสภาพเดิมของบรรยากาศการเมืองแบบไทย ๆ อันเป็นวัฏจักรที่เลวร้าย คือ มีการเลือกตั้งแล้วรัฐประหารยึดอำนาจ ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ เรียก วัฏจักรอันเลวร้ายนี้ ว่า “วงจรอุบาทว์” มีลักษณะ วนเวียนอยู่ใน วงจรดังกล่าว คือ หลังจากมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ เริ่มมีการเคลื่อนไหวของพรรคการเมือง มีการเลือกตั้ง มีรัฐสภาต่อจากนั้นก็เกิดวิกฤติการณ์ทางการเมือง เกิดการปฏิวัติรัฐประหาร และยกเลิก รัฐธรรมนูญเพื่อให้มีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ในเวลาต่อมา รูปแบบของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเช่นนี้ เกิดขึ้นซ้ำซากตลอดระยะเวลาแปดสิบกว่าปี ที่ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลง การปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็น “ระบอบประชาธิปไตย”⁸

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น จึงสะท้อนให้เห็นถึง การปกครองประเทศ ที่ไม่สามารถ ขับเคลื่อนต่อไปได้ตามครรลองประชาธิปไตย ผู้เขียนจึงทำการศึกษา และชี้ให้เห็น หลักธรรมาธิปไตย ในการนำมาปรับใช้ในฐานะของเครื่องมือพัฒนาประชาธิปไตย อันก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนในชาติต่อไป

⁷ พุทธสมาคม, (2555, ตุลาคม), เปิดโลกสองธรรม, **พุทธสมาคมสาร**, 20(17), หน้า 155.

⁸ ทองคำ วิรัตน์, **วงจรอุบาทว์**, [Online], เข้าถึงได้จาก https://th.wikipedia.org/thongkum.blogspot.co m/2016/01/blog-post_77.htm สืบค้นเมื่อ 15 กันยายน 2560.

ประชาธิปไตยเพื่อประชาชน

เมื่อเอ่ยถึงประชาธิปไตยต่างระลึกถึงความหมายของประชาธิปไตย ตามคำลงท้ายในการปราศรัยของ ประธานาธิบดีคนที่ 16 แห่งสหรัฐอเมริกา อับราฮัม ลินคอล์น (Abraham Lincoln) ณ สุสานสมรภูมิงสงคราม กลางเมือง เก็ตติสเบิร์ก (Gettysburg) ในวันที่ 19 พฤศจิกายน ค.ศ. 1861 ที่เรียกว่าสุนทรพจน์เกตติสเบิร์กแอตเดรส⁹ “government of the people by the people for the people” ซึ่งแปลว่า “การปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน” การปราศรัยของ อับราฮัม ลินคอล์นสามารถวิเคราะห์ “การปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน” มีลักษณะ 3 ประการ คือ 1) รัฐบาลของประชาชน รัฐบาลจะต้องมาจากการเลือกตั้งของประชาชน และประชาชนสามารถเปลี่ยนแปลงผู้ปกครองได้ด้วยการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง นั่นคือ ประชาชนอยู่ในฐานะเป็นเจ้าของรัฐบาล ซึ่งบ่งชี้ถึงมิติของการปกครองในด้านความเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย 2) รัฐบาลโดยประชาชน หรือพลเมืองทุกคนมีสิทธิที่จะเป็นผู้ปกครองได้ ถ้าหากได้รับเสียงสนับสนุนจากประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ 3) รัฐบาลเพื่อประชาชน รัฐบาลจะต้องมีจุดประสงค์ เพื่อความผาสุกของประชาชน และจะต้องมีการกำหนดวาระในการดำรงตำแหน่ง ทุก 4 ปี เป็นอาทิ เพื่อจะได้เป็นหลักประกันว่าผู้ปกครองจะต้องปกครองเพื่อประชาชน อีกทั้งประชาชนจะได้มีโอกาสเปลี่ยนผู้ปกครองผ่านการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นทั้งแนวความคิดและระบอบการปกครองที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนและประชาชนกับประชาชนที่สังคมต่าง ๆ พยายามยึดถือเป็นหลักเพื่อการปกครองในการบริหารประเทศ สร้างความชอบธรรมให้แก่รัฐบาล

โรนัลด์ฮอบส์เป็นปรัชญาเมธีชาวอังกฤษ มีผลงานที่สำคัญ เป็นหนังสือชื่อ รัฐาธิปไตยโรนัลด์ฮอบส์ เห็นว่าสิ่งสำคัญที่สุดในทฤษฎีสัญญาประชาคม คือ หลักการ

⁹ พุทธสมาคม, เพ็งอ้ง, หน้า 154.

ที่ยอมรับว่า อำนาจมาจากประชาชน ซึ่งหลักการนี้นำไปสู่วิวัฒนาการของแนวความคิดประชาธิปไตย

จอห์น ล็อก (John Lock) นักปรัชญาเมธีชาวอังกฤษ มีแนวความคิดแตกต่างกันในทางปรัชญาการเมือง คือ โธมัสฮอบส์ เน้นในด้านอำนาจนิยม Authoritarianism) แต่จอห์น ล็อก เน้นอุดมการณ์เสรีนิยม¹⁰ (Liberalism)

ฌอง ฌาคส์รูสโซ (Jean-JacquesRousseau) นักปรัชญาและนักประพันธ์ชาวฝรั่งเศส เห็นว่าประชาธิปไตย¹¹ เป็นเสรีภาพของมนุษย์ที่ควรได้รับการปกป้อง คือ ภาวะที่มนุษย์สามารถปกครองตนเอง เน้นในหลักสิทธิเสรีภาพของมนุษย์ทฤษฎีของบุคคลทั้งสามนี้มีอิทธิพลต่อแนวคิดทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยในยุคต่อมา¹² โดยประวัติศาสตร์ของมวลมนุษยชาติแล้วสังคมต่าง ๆ จะมีการพัฒนาไปสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตย ถือว่าอำนาจอันชอบธรรมในการปกครองประเทศ ต้องมาจากประชาชน หรือได้รับความยินยอมจากประชาชน ทั้งนี้ ต้องมีวิธีการให้บรรลุหลักการนี้ด้วยการกำหนดให้ประชาชนใช้อำนาจได้โดยตรงหรือโดยอ้อม อีกประการหนึ่งประชาธิปไตยต้องมีความมุ่งหมาย ในการปกครองประเทศ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนโดยรวม ไม่ใช่เพื่อประโยชน์ โดยเฉพาะของผู้มีอำนาจ หรือประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง¹³ เป้าหมายเพื่อการปกครองด้วยอำนาจของความดีและความถูกต้อง หรือการปกครองที่ใช้ความดีและความถูกต้องเป็นใหญ่ การที่จะก้าวไปสู่การปกครองด้วยระบอบดังกล่าวได้ ต้องใช้ศีลธรรมเป็นเครื่องมือในการสร้างรัฐ หรือสร้างชาติ เพราะศีลเป็นตัวควบคุมความประพฤติ

¹⁰ อุดมการณ์เสรีนิยม หมายถึง อิสระภาพและเสรีภาพ ในฐานะสิทธิพื้นฐานของมนุษย์

¹¹ ประชาธิปไตย หมายถึง ระบอบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่, การถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่

¹² อนันต์ ใจสมุทร, (2541), การพัฒนาชุมชนกับทฤษฎีทางสังคมศาสตร์, ภาควิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, หน้า 217.

¹³ ประภัศร ทองยินดี, (2558, กันยายน - ธันวาคม), ประชาธิปไตย : แนวคิดและหลักการเบื้องต้น, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสต์เทิร์นเอเชีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 5 (3), หน้า 45.

เป็นจุดเริ่มต้นของเครื่องมือในการสร้างชาติเมื่อจุดเริ่มต้นมีศีลธรรมการปกครองมีศีลธรรม ก็ทำให้เกิดการปกครองแบบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ด้วยธรรมาธิปไตย¹⁴

รัฐธรรมนูญกับความเป็นธรรมาธิปไตย

สำหรับรัฐธรรมนูญไทย แม้ว่าจะเป็นหลักประกันที่สำคัญของรัฐบาลที่เข้ามาบริหาร ปกครองประเทศ และเป็นสิ่งที่สามารถทบทวนแก้ไขได้ โดยอาศัยกฎกติกาที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือโดยการอาศัยความชอบธรรมจากการลงมติของประชาชน แต่ในสังคมไทยมีการประกาศใช้ ยกเลิก และแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญหลายครั้ง เพื่อให้เหมาะสมแก่สถานการณ์ของบ้านเมือง และกาลสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งโดยชอบธรรมและไม่ชอบธรรม เช่น การปฏิวัติรัฐประหาร รัฐธรรมนูญที่ผ่านมาซึ่งมักจะถูกมองว่าร่างขึ้นมา เพื่อประโยชน์ของกลุ่มใด กลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ เป็นต้น และในสังคมไทยมักจะมองว่ารัฐธรรมนูญ คือ ประชาธิปไตย ดังนั้น เมื่อมีการปฏิรูปการเมือง จึงมุ่งไปที่การแก้ไขรัฐธรรมนูญเป็นประการที่สำคัญลำดับต้น ๆ อยู่เสมอ

นับตั้งแต่ พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบันประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญจำนวน 20 ฉบับ โดยเฉลี่ยรัฐธรรมนูญไทยจะเปลี่ยนแปลงทุก ๆ 4 ปี รัฐธรรมนูญฉบับล่าสุด ได้แก่ ฉบับที่ 20 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ก่อนหน้านี้ เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ได้มีการรัฐประหารในประเทศ โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ และได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ไปพลางก่อน จนกว่าจะได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ที่จะจัดทำขึ้นตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ต่อไป ต่อมาจึงได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 โดยรัฐธรรมนูญฉบับนี้ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณบดินทรเทพยวรางกูร ทรงลงพระปรมาภิไธย เมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2560 มีจำนวน 279 มาตรา

¹⁴ พระมหาบุญเลิศ อินทปัญญา, (2560), **พุทธรัฐศาสตร์ : การบูรณาการพุทธธรรมเพื่อความสมบูรณ์แห่งรัฐ**, โครงการห้องปฏิบัติการทางสังคม (Social Lab), คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: นิตยธรรมการพิมพ์.

แต่ก็ถูกนักการเมือง และประชาชนไทยบางส่วนมองว่ารัฐธรรมนูญ ฉบับนี้ไม่เป็นประชาธิปไตย และเรียกร้องให้มีการแก้ไขเช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญ¹⁵ ในฉบับที่ผ่านมา ๆ มา

ศ.นพ. ประเวศ วะสี¹⁶ ได้กล่าวในการประชุมสัมมนาวิชาการ เกี่ยวกับ เสรีภาพ และจิตสำนึกแห่งองค์กรรวม จะเป็นได้จากกระบบร่างกาย ที่อวัยวะต่าง ๆ มีความเป็นอัตโนมิติ (Autonomy) หัวใจ ตับ ปอด ต่อมไธ ต่าง ๆ จะให้ส่วนไหนของร่างกายมาสั่งให้ทำหน้าที่ ไม่ได้ เพราะจะไม่ทันการ หรือสั่งผิด ๆ ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ อวัยวะ ต่าง ๆ เหล่านี้ จึงมีความเป็นอัตโนมิติ แต่เซลล์ทุกส่วนในร่างกายมี “สำนึกแห่งองค์กรรวม” คือ ความเป็นทั้งหมดของร่างกาย ทำให้ร่างกายมีบูรณภาพและคุณภาพ นำไปสู่การมีสุขภาพดี และอายุยืน เป็นวิถีคิดเรื่องเสรีภาพแบบพุทธ และจิตสำนึกแห่งองค์กรรวมก้าวไปสู่การประสานประโยชน์ ระหว่างบุคคลกับสังคมให้มาเสริมสร้างกัน มีบททดสอบพื้นฐานหนึ่งที่จะชี้ให้เห็นว่า ประชาชนในแต่ละสังคมนั้น มีคุณภาพเพียงพอ ที่จะให้คุณค่าของประชาธิปไตย ข้อดังกล่าวนี้บรรลุผลได้หรือไม่ บททดสอบ คือ ความประสานสมดุลในการปฏิบัติตามหลักแห่งสิทธิกับหน้าที่ และเสรีภาพกับความรับผิดชอบ

พระธรรมปิฎก¹⁷ มองว่า ประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ช่วยสานประโยชน์ ระหว่างบุคคลและสังคม หลักการนี้ยังหาผู้ปฏิบัติได้ผลจริงยากยิ่ง จะเห็นได้ว่า ระบบสังคม ต่าง ๆ มักมีปัญหาในเรื่องการเสียสละของบุคคลในสังคม ทำอย่างไรจึงจะประสานประโยชน์

¹⁵ News/ไทย, 85 ปี รัฐธรรมนูญไทย เมื่อไหร่จะหยุดรัฐประหารได้,(6 เมษายน 2017), [Online], เข้าถึงได้จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-38263329> สืบค้นเมื่อ 16กรกฎาคม 2561.

¹⁶ ประเวศ วะสี, (2560), การประชุมสัมมนาวิชาการ, **พุทธรัฐศาสตร์ : การบูรณาการพุทธธรรมเพื่อความสมบูรณ์แห่งรัฐ**, โครงการห้องปฏิบัติการทางสังคม, คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ 20 ตุลาคม 2560.

¹⁷ บุญทัน ดอกไธสง, (2560), การประชุมสัมมนาวิชาการ, **พุทธรัฐศาสตร์ : การบูรณาการพุทธธรรมเพื่อความสมบูรณ์แห่งรัฐ**, โครงการห้องปฏิบัติการทางสังคม, คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ 20 ตุลาคม 2560.

กันได้ อุดมคติประการหนึ่งของประชาธิปไตย คือ การช่วยประสานประโยชน์ระหว่างบุคคลกับสังคม

มุมมองต่อมา เรื่อง สิทธิกับหน้าที่ท่านชี้ว่าเป็นสิ่งคู่กันที่จะได้เรียกร้องเอาสิ่งที่ตนพึงได้ บุคคลมีหน้าที่ที่จะต้องทำ เพื่อเป็นส่วนร่วมที่จะธำรงรักษา และสร้างสรรค์พัฒนาสังคมประชาธิปไตย ถ้าประสงค์ใช้สิทธิก็ควรปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดี และเมื่อมีการทำหน้าที่ด้วยดี สังคมประชาธิปไตย ก็จะได้รับการรักษาไว้ เพื่อให้คนมีโอกาสนั้นจะใช้สิทธิได้ต่อไป¹⁸

ประเด็นเรื่อง เสรีภาพกับความรับผิดชอบ นั้น ท่านมองว่าความรับผิดชอบคู่กับเสรีภาพที่จะกระทำต่าง ๆ ตามความปรารถนาของตน บุคคลจะต้องรู้จักรับผิดชอบต่อการกระทำ และผลการกระทำของตน และใช้เสรีภาพนั้นอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคมที่ตนมีส่วนร่วมอยู่ด้วย เพื่อความชัดเจนในเรื่องของเสรีภาพ ท่านได้ยกตัวอย่างเรื่องเสรีภาพที่เป็นหลักการของประชาธิปไตย ที่เน้นความหมายในแง่ของการที่บุคคลมีโอกาสนำเอาศักยภาพ เช่น การใช้สติปัญญา ความสามารถของตนออกไปเป็นส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและสร้างสรรค์สังคม เป็นต้น ซึ่งเป็นความหมายเชิงความร่วมมือและเอื้อเฟื้อต่อกัน แต่อย่างไรก็ตามภายใต้สิทธิพลของทุนนิยม เสรีภาพเน้นความหมายในแง่ของการที่จะได้ผลประโยชน์ตามที่ตนปรารถนา ซึ่งเป็นไปในทางแบ่งแยกและแก่งแย่ง¹⁹

ประชาธิปไตย : ความสัมพันธ์ของรัฐ

โดยหลักการแล้วความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับระบอบประชาธิปไตยนั้น สรุปได้ 2 ลักษณะด้วยกัน คือ

1. เป็นความสัมพันธ์เชิงหน้าที่เกี่ยวกับธรรม หรือหน้าที่ต่อธรรม คือ รัฐโดยเฉพาะผู้ปกครองที่ดี ย่อมเป็นผู้เฝัธรรม แสวงหาธรรม และเป็นผู้เชิดชูธรรม พระสงฆ์ เป็นผู้ดำรงไว้

¹⁸ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), (2537), *รัฐกับพระพุทธศาสนา ถึงเวลาชำระล้างหรือยัง*, กรุงเทพฯ: สหธรรมิก, หน้า 12.

¹⁹ จิโรช (บรรพต) วีระสัย และคณะ, (2540), *รัฐศาสตร์ทั่วไป*, กรุงเทพฯ: รามคำแหง, หน้า 255.

ซึ่งธรรมเป็นผู้เผยแผ่และสืบทอดธรรมให้ดำรงอยู่ในโลกเพราะฉะนั้น รัฐก็พึงทำหน้าที่ในการที่จะช่วยผู้ดำรงรักษาสืบทอดธรรมให้ทำหน้าที่ด้วยดีการกระทำเช่นนี้เท่ากับว่า รัฐได้เชิดชูคุณธรรมด้วยการสืบเนื่องจากหน้าที่ที่เกี่ยวกับธรรม

พระธรรมปิฎก²⁰ ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า หน้าที่เกี่ยวกับธรรมของรัฐนั้นทำให้มีหน้าที่ต่อไป คือ จะต้องพยายามให้ศาสนาบริสุทธิ์ เพื่อให้มีธรรมดำรงอยู่สืบต่อไปในสังคมหรือในโลกการทำความดีการกำจัดชำระล้างมลทินของศาสนาในบางสมัยก็เป็นเรื่องที่จัดได้ว่าอยู่ในหน้าที่ข้อนี้ เมื่อมีเหตุการณ์ไม่เรียบร้อยเกิดขึ้นในวงการศาสนารัฐก็เข้ามาอุปถัมภ์ค้ำชูสงฆ์ในการทำสังคายนา ร้อยกรองพระธรรมวินัย เพื่อรักษารธรรมที่บริสุทธิ์ไว้สังคายนาต่าง ๆ โดยมากก็มีพระเจ้าแผ่นดิน หรือทางรัฐเข้ามาเป็นผู้อุปถัมภ์ทั้งในประเทศอินเดียศรีลังกาตลอดถึงประเทศไทยอยู่หลายครั้งหลายสมัย

นอกจากนี้ ในกรณีปลีกย่อยเมื่อปรากฏว่ามีคนของรัฐ ที่เป็นคนชั่ว คนไม่ดีเข้าไปชุกซ่อนตัวแอบแฝงอยู่เข้าไปบวชเข้าไปเบียดเบียนทำลายศาสนา ซึ่งเท่ากับทำลายผลประโยชน์ของรัฐ และประชาชนรัฐ หรือพระเจ้าแผ่นดินก็ช่วยรักษาความบริสุทธิ์ของพระศาสนาด้วยการเอาคนของรัฐ หรือพลเมืองของตนเองที่เป็นคนไม่ดีที่เข้าไปทำลายศาสนานั่นออกมาข้อนี้ถือว่าเป็นการชำระล้างพระศาสนาด้วย การเอาคนร้ายพลเมืองไม่ดีของตนเองกลับออกมาเสียไม่ให้เข้าไปหรืออยู่ทำลายพระศาสนาอีกต่อไป²¹

2. เป็นความสัมพันธ์เชิงหน้าที่ในฐานะที่ผู้ปกครองหรือรัฐ เป็นตัวแทนของประชาชน ควรแสดงน้ำใจตอบแทนต่อทางฝ่ายสงฆ์ หรือทางศาสนาโดยนัยนี้ พระธรรมปิฎก²² เห็นว่าตามปกติพระภิกษุสงฆ์ หรือทางฝ่ายศาสนาเป็นผู้แนะนำสั่งสอนประชาชนให้ดำรงอยู่ในศีลธรรมให้ประพฤติปฏิบัติในทางที่ดีงามให้พัฒนาทางจิตใจ ทางปัญญาเมื่อพระสงฆ์ทำเช่นนี้ ประชาชนก็จะมีการศึกษาดีมีความรู้ประพฤติดีมีจิตใจที่มีคุณภาพดีก็จะเป็นพลเมืองที่

²⁰ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *รัฐกับพระพุทธศาสนา ถึงเวลาชำระล้างหรือยัง*, เพ็ญอ้าง, หน้า 13 - 14.

²¹ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *รัฐกับพระพุทธศาสนา ถึงเวลาชำระล้างหรือยัง*, อ้างแล้ว, หน้า 14

²² พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *รัฐกับพระพุทธศาสนา ถึงเวลาชำระล้างหรือยัง*, อ้างแล้ว, หน้า 14

ตีผลประโยชน์ก็ตกแก่รัฐด้วย ช่วยให้รัฐนั้นเจริญรุ่งเรืองมีความสุข รัฐสำนักในพระคุณฝ่ายสงฆ์ หรือทางศาสนาเป็นการตอบแทนคุณความดี หรือบูชาคุณของฝ่ายศาสนา หรือฝ่ายสงฆ์นั่นเองและทำหน้าที่ดังกล่าวแทน ประชาชน คือ อุปถัมภ์บำรุงพระศาสนาแทนประชาชน²³ นอกจากนั้นแล้ว ท่านได้กล่าวในการสัมมนาวิชาการว่าเราต้องเอาวิธีเอาคำสอนมาใช้ในวิชาที่เกี่ยวกับปรัชญาการเมือง เพื่อใช้ในสังคมจริง ๆ ก็เพราะเราเห็นว่าการเมืองไม่ได้เป็นเพียงการสร้างกฎ กติกา สำหรับอยู่ร่วมกันเท่านั้นแต่กฎกติกาทั้งหลายเหล่านี้ต้องอธิบายได้ว่าชอบธรรมหรือไม่ แต่ต้องการบอกว่าหากนักวิชาการทางด้านพุทธศาสนาเสนอเสนอปรัชญาการเมืองแบบพุทธ เราต้องร่วมถามคำถามพื้นฐานพวกนี้กับนักปรัชญาการเมืองโลกให้ชัดเจนเสียก่อน²⁴

ดังนั้น การที่รัฐจำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อฝ่ายพระสงฆ์ หรือฝ่ายพุทธจักร และในขณะเดียวกันฝ่ายของพระสงฆ์ หรือฝ่ายพุทธจักรก็ต้องมีปฏิสัมพันธ์ตามหน้าที่ของตนต่อฝ่ายรัฐ หรือฝ่ายอาณาจักร เพราะโดยที่สุดแล้ว ก็ล้วนแต่ เพื่อประโยชน์สุขของพหุชนทั้งสิ้น

ธรรมาธิปไตย : เครื่องมือการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตย

หลักการที่เป็น “อธิปไตย” ในทางพระพุทธศาสนานั้นพระพุทธองค์ได้ทรงแสดงไว้ 3 ประการด้วยกัน²⁵ กล่าวคือ

1. อัตตาธิปไตย ถือตนเป็นใหญ่ คือ ถือเอาตนเองฐานะศักดิ์ศรีเกียรติภูมิของตนเป็นใหญ่กระทำตามความการปรารถนาตน และสิ่งที่เนื่องด้วยตนเป็นประมาณในฝ่ายกุศลได้แก่ เว้นชั่ว ทำดี ด้วยเคารพตน

²³ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **รู้จักพระพุทธศาสนา ถึงเวลาชำระล้างหรือยัง**, อ่างแล้ว, หน้า 14 - 15.

²⁴ สมภาร พรมทา, (2560), การประชุมสัมมนาวิชาการ, **พุทธรัฐศาสตร์ : การบูรณาการพุทธธรรมเพื่อความสมบูรณ์แห่งรัฐ**, โครงการห้องปฏิบัติการทางสังคม, คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ 20 ตุลาคม 2560.

²⁵ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), (2544), **ธรรมบุญชีวิต**, กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, หน้า 15.

2. โลกาธิปไตย ถือโลกเป็นใหญ่ คือ ถือความนิยมของชาวโลกเป็นใหญ่ห้วนไห้ไปตามเสียงนินทา และสรรเสริญกระทำด้วยปรารถนาจะเอาใจผู้้นั้นหาความนิยม หรือห้วนกลัวเสียง กล่าวว่าเป็นประมาณในฝ่ายบุคคล ได้แก่ เว้นชั่ว ทำดีด้วยเคารพเสียงหมู่ชน

3. ธรรมาธิปไตย ถือธรรมเป็นใหญ่ คือ ถือหลักการความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม เหตุผลเป็นใหญ่กระทำด้วยปรารถนาสิ่งที่ได้ศึกษาตรวจสอบตามข้อเท็จจริง และความเห็นที่รับฟังอย่างกว้างขวางแจ้งชัด และพิจารณาอย่างดีที่สุดเต็มขีดแห่งสติปัญญามองเห็นได้ด้วยคามบริสุทธิ์ใจเป็นไปโดยชอบธรรม และเพื่อความดีงามเป็นประมาณอย่างสามัญ ได้แก่ ทำการด้วยความเคารพ หลักการ กฎ ระเบียบ กติกา หลักการที่กล่าวมานี้ เป็นการรับผิดชอบต่อรัฐและประชาธิปไตยอย่างสำคัญยิ่ง

อนึ่ง การปกครองนั้น หากเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ประสงค่ออำนาจ จึงต้องเป็นไปตามความยึดถือของตน ซึ่งจะตรงกันข้ามกับจริยธรรมถ้าถูกตัดทอน มานะ หรือ ทิฐิครอบงำ เพราะฉะนั้น ควรแก้ไขด้วยการลด ซึ่งความอยากได้ ใครมี ให้เป็นไปอย่างมุ่งมั่นที่สุดให้ฝังลึกลงไปประจำอยู่ในจิตใจให้ได้ยาวนาน²⁶

เมื่อคนในสังคมประชาธิปไตย มีความใฝ่ดีปรารถนาความสุขแก่ประชาชน และแก่บ้านเมืองความปรารถนาก็จะแผ่ลึกซึ้ง และครอบคลุมทั่วไปพูดเป็นความใฝ่ธรรมที่ประสงค่อให้เกิดขึ้นด้วย ความดี ความงาม ความจริง ความถูกต้อง ในสังคมและ คำว่า “ธรรม” ในที่นี้ หมายถึง²⁷ ความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม ประโยชน์สุขที่แท้จริง รวมทั้งหลักการที่จะให้เกิดความดีงามความถูกต้องเหล่านี้การที่เราจัดตั้งวางหลักต่าง ๆ เช่น หลักการทางรัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ หรือหลักการเองใด ๆ ก็ตาม เป็นต้น เพื่อให้มีเกณฑ์ มีมาตรฐานในการที่จะดำเนินงาน เพื่อสร้างสรรค์ทำให้เกิดความดี ความงาม ความถูกต้อง และประโยชน์สุขที่แท้นั้น เมื่อต้องการความดีงาม และประโยชน์สุขแก่

²⁶ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), (2544), ธรรมบุญชีวิต, เพ็ญอ้าง, หน้า 16.

²⁷ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), (2546), สลายความขัดแย้ง : นิติศาสตร์ – รัฐศาสตร์ – เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ, กรุงเทพฯ: สหธรรมิก, หน้า 197 - 198.

บ้านเมือง ก็ต้องยึดถือหลักการเหล่านี้ ซึ่งเรียกด้วยคำที่สั้นที่สุดคำเดียวว่า “ธรรม” เพราะฉะนั้น นักการเมืองจะต้องมีจริยธรรมความไม่ปรารถนาที่เรียกว่า ฉันทะ คือ การที่จะต้องยึดถือธรรมเป็นใหญ่ ซึ่งทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า “ธรรมาธิปไตย” ถ้าคนเราไม่ถือธรรมเป็นใหญ่ ไม่ถือหลักการ ไม่เอาความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม ประโยชน์สุขที่แท้เป็นมาตรฐานเป็นใหญ่ เป็นที่ยึดถือยอมทำให้เกิดความเอนเอียง หรือเขวออกไปกลายเป็นยึดถือเอาตัวคนเป็นใหญ่ เอาผลประโยชน์เป็นใหญ่ หรือเอาคะแนนนิยมเป็นใหญ่ เมื่อถือเอาตัวตน ผลประโยชน์ของตน ความยิ่งใหญ่ อำนาจของตนเป็นใหญ่ เรียกว่า อัตตาธิปไตย แต่ถ้าถือเอาความนิยมการเอาอกเอาใจกันความชอบใจความพึงพอใจของคนจำนวนมากโดยไม่คำนึงถึงหลักเกณฑ์เรียกว่า โลกาธิปไตย²⁸ ในหลักการของพระพุทธศาสนานิยามว่า พุทธศาสนิกจะต้องถือธรรมเป็นใหญ่ พระพุทธเจ้าเองก็ทรงถือธรรมเป็นใหญ่ ไม่มีอะไรใหญ่กว่าธรรม คนที่ถือธรรมเป็นใหญ่ คือ เป็นธรรมาธิปไตยนั้น มีลักษณะสำคัญ คือ²⁹

1. เป็นคนมีหลักการไม่เลือนลอยไหลไปตามกระแส และถือเอาความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม ความเป็นไปตามเหตุผล และกฎเกณฑ์เป็นเกณฑ์ตัดสิน
2. ใช้ปัญญาและพัฒนาปัญญาอยู่เสมอ เพื่อให้รู้เท่าทันข้อมูลความเป็นไปตามความเป็นจริง และเพื่อให้รู้เข้าใจ เข้าถึงหลักการความจริง ความถูกต้องดีงามและเหตุผลในเรื่องนั้น ๆ เพื่อให้สามารถรักษาหลักการความจริง ความถูกต้องไว้ได้
3. มีความจริงใจ บริสุทธิ์ใจ ในการใช้ปัญญาพิจารณาตัดสินใจ ไม่เอนเอียง ไปอคติ
4. รักธรรม รักความจริง ความถูกต้องดีงาม ทำอะไรก็มุ่งจะให้ถึงธรรมและเป็นไปตามธรรม มุ่งให้ได้ความจริง มุ่งให้เกิดความถูกต้องดีงามจนข้ามพ้นความยึดถือในตัวตนไปได้ ให้ธรรมเป็นใหญ่เหนือแม้แต่เกียรติและศักดิ์ศรีของคน จึงเป็นคนที่ไม่พูดด้วยง่าย รับฟังข้อมูล

²⁸ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), สลายความขัดแย้ง : นิติศาสตร์ – รัฐศาสตร์ - เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ, อ่างแก้ว, หน้า 200.

²⁹ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), สลายความขัดแย้ง : นิติศาสตร์ – รัฐศาสตร์ - เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ, อ่างแก้ว, หน้า 200.

และเหตุผล ไม่ได้อธิบาย ลักษณะ 4 ประการนี้ ประการสุดท้ายเป็นตัวตัดสินความเป็นธรรมาธิปไตยเพียงในแง่ปฏิบัติ จะขาด 3 ประการแรกไม่ได้ ต้องมีไว้ครบทั้งหมด³⁰ ซึ่งควรนำมาประยุกต์โดยวิธีการฝึกฝน เพื่อสร้างความถูกต้องดีงามปลูกฝังศีลธรรมตั้งแต่เด็ก ๆ เพื่อเป็นคนดีในอนาคตให้เข้ากับรูปแบบในการปกครองของประเทศไทย ตามแบบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ในอนาคต

อนึ่ง นักปกครองเป็นนักการเมือง เป็นนักบริหาร ต้องยึดถือธรรมเป็นใหญ่ คือ ถือหลักการ กฎกติกา กฎหมาย ถือความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม เหตุผล ประโยชน์สุขที่แท้เป็นใหญ่ เป็นเกณฑ์ มาตรฐาน รวมทั้งกฎหมายก็จะต้องไม่เอียงไปข้างไหน ไม่เห็นแก่ผลประโยชน์ ไม่เห็นแก่พรรคพวก ไม่เห็นแก่คะแนนนิยม และจะมีความชัดเจนในการทำงานซึ่งโดยที่พูดแล้ว ธรรมาธิปไตยเท่านั้นจะเป็นแกนจริยธรรมของระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบ³¹ ดังนั้น การถือธรรมเป็นใหญ่ เป็นธรรมาธิปไตย จึงเหมาะสมอย่างยิ่งในการนำมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตย

คนดีสำคัญกว่าทุกสิ่ง : ธรรมาธิปไตยจึงต้องมาก่อนประชาธิปไตย

เมื่อวิเคราะห์แนวคิดประชาธิปไตยตามแบบวัฒนธรรมตะวันตกทั้งระบบแล้ว ทั้งปัจจัยนำเข้า (Input Function) กระบวนการทางการเมือง (Political Process) และผลผลิตที่ออกมา (Output function) ได้แก่ การวางระเบียบข้อบังคับ อันเป็นหน้าที่ของสภานิติบัญญัติการนำระเบียบข้อบังคับไปใช้เป็นหน้าที่ของรัฐบาลการตัดสินใจชี้ขาดให้เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับ อันเป็นหน้าที่ของศาลยุติธรรม แล้วยังมีปัญหาในเรื่องเสรีภาพและความเสมอภาคทำให้ประชาธิปไตยยังไม่สมบูรณ์ตามรูปแบบแห่งอารยธรรม จึงควรนำธรรมะมาใช้ในการปกครองที่ถือธรรมเป็นใหญ่ เคารพนับถือยำเกรงธรรม

³⁰ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), (2541), ธรรมกับสังคมไทยในสถานการณ์ปัจจุบัน, กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์, หน้า 27 - 28.

³¹ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ธรรมกับสังคมไทยในสถานการณ์ปัจจุบัน, เพ็ญอักษร, หน้า 199.

ยึดธรรมเป็นหลัก มีธรรมเป็นธงชัย³² โดยเฉพาะธรรมะในพระพุทธศาสนาเพื่อให้สถาบันทางสังคมต่าง ๆ นำไปใช้กลมเกลียวเด็กเยาวชนและให้เป็นคนดี ดังนั้น ความสำเร็จของปกครองระบอบประชาธิปไตย ธรรมะ หรือธรรมาธิปไตยต้องมาก่อน³³

แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่า อารยธรรมตะวันตก ในเรื่องประชาธิปไตยจะมีธรรมะอยู่บ้าง เช่น โซเครตีส (Socrates) กล่าวว่า “ในการดำเนินงานทางการเมืองนั้น ผู้ปฏิบัติควรจะได้ปฏิบัติในทางที่ชอบธรรม หรืออริสโตเติล (Aristotle) เจ้าของวาทะ “มนุษย์หาใช้สิ่งอื่นใดไม่แต่ที่แท้ก็คือ สัตว์การเมือง” (Political animal) เป็นต้น³⁴ แต่ก็ยังไม่พอที่จะทำให้มนุษย์เลิกเห็นแก่ตัว เมื่อพิจารณาตามแนวตะวันตก หลักการของประชาธิปไตย คือ เสรีภาพ เสมอภาค ภราดรภาพ (Fraternity) จะเห็นได้ว่าภราดรภาพ (Fraternity) เป็นธรรมะที่ต้องมาก่อน เพราะการที่ประชาชนจะมีภราดรภาพได้นั้นต้องยึดมั่นในธรรม มีธรรมเป็นเครื่องอยู่ โดยอาศัยการปรีดีประอบกับการปฏิบัติ ในทางพระพุทธศาสนา เรียกธรรมประเภทนี้ว่า สาราณียธรรม 6 ประการ ได้แก่

1. เมตตาการุณยธรรม จะทำสิ่งใดก็ทำด้วยความเมตตา ด้วยความไมตรี ด้วยความปรารถนาดีต่อกัน

2. เมตตาวิจิตรธรรม จะพูดสิ่งใดก็พูดด้วยความเมตตาต่อกัน มีความหวังดีต่อกัน พูดด้วยความปรารถนาดีต่อกัน มีจิตสำนึกระลึกว่า การพูดด้วยเมตตา เพราะหวังประโยชน์สุขร่วมกัน ต้องการสร้างสรรค์

³² พระราชปรีดีปกวี, (2560), การประชุมสัมมนาวิชาการ, **พุทธรัฐศาสตร์ : การบูรณาการพุทธธรรมเพื่อความสมบูรณ์แห่งรัฐ**, โครงการห้องปฏิบัติการทางสังคม, คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วันที่ 20 ตุลาคม 2560.

³³ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **ธรรมบุญชีวิต**, อ่างแล้ว, หน้า 15.

³⁴ Philosopher, **แนวความคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการเมืองและอำนาจอธิปไตย**, [Online], เข้าถึงได้จาก https://www.http://black-slash.blogspot.com/2008/12/blog-post_11.html สืบค้นเมื่อ 16กรกฎาคม 2561.

3. เมตตามโนกรรม จะคิดสิ่งใดก็คิดด้วยความเมตตา ปราปรณาดีต่อกัน ถ้ามีจิตประกอบด้วยความเมตตา เมื่อประกอบเข้ากับปัญญา จะช่วยให้ความโลภ ความโกรธ ความหลงในกิเลสตัณหาลดลงได้

4. สาธารณโภคี มีกินมีใช้ร่วมกัน แบ่งปันกัน ไม่หวงแหน กอบโกย เอามาไว้เฉพาะตนผู้เดียว การที่เราให้สิ่งของแก่เขาไป คือ ให้ความสุขแก่เขา ทำให้ผู้มีธรรมมีความสุข

5. สีสสามัญญตา มีศีลเสมอกัน มีความประพฤติดี รักษาระเบียบวินัย มีความสุจริต กาย วาจา ที่จะกลมกลืนเข้าด้วยกัน หมายความว่า คนที่อยู่ร่วมกันในสังคมนี้จะต้องมีศีล คือ ความประพฤติสุจริตไว้ใจกันได้ ไม่เบียดเบียนผู้อื่นไม่ก่อความเดือดร้อนแก่สังคมรักษาวินัยทำตามกติกาสังคม

6. ทิฐุสามัญญตา มีทิฐิมีความเห็น ความเชื่อมั่น ยึดหลักการอุดมการณ์ และอุดมคติร่วมกัน หรือสอดคล้องไปกันได้คนในสังคมประชาธิปไตยอย่างน้อยก็ต้องมีความเห็น ความเข้าใจและความเชื่อมั่นในหลักการประชาธิปไตยร่วมกัน³⁵

หากทิฐิที่เสมอกันเป็นสัมมาทิฐิด้วยแล้ว ต่างก็จะละมัจฉริยะ หมายถึง ความตระหนี่ถี่เหนียว ความหวงความคิดกีดกันไม่ให้ผู้อื่นได้ดี หรือมีส่วนร่วมอัน ได้แก่ ตระหนี่ที่อยู่หวงที่อาศัย ตระหนี่ตระกูลหวงสกุล ตระหนี่ลาภหวงผลประโยชน์ และตระหนี่ธรรม หวงวิชาความรู้ความดีทั้งหลายจะเกิดขึ้น

เมื่อคนถือธรรมเป็นใหญ่ และยอมให้ธรรมนั้น เรียกเป็นคำศัพท์ว่า “ธรรมาธิปไตย” คนในสังคมประชาธิปไตยแต่ละคนจะต้องเป็นธรรมาธิปไตย ถือธรรมเป็นใหญ่ยกย่องธรรมขึ้นนำหน้า เอาธรรมเป็นตราชู³⁶ ประชาธิปไตยก็จะสมบูรณ์ด้วยมีหลักการ คือ ประชาธิปไตย เสรีภาพ เสมอภาพ ใช้แต่ประชาธิปไตยเท่านั้นที่สมบูรณ์ การ

³⁵ พุทธสมาคม, อ้างแล้ว, หน้า 155.

³⁶ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), (2543), กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนไปสู่ประชาธิปไตย, กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, หน้า 3.

ปกครองระบอบอื่น ๆ ก็สมบูรณ์ เพราะทุกคนเป็นคนดี มีธรรมเป็นเครื่องอยู่ดังลัทธิพุทธทาสภิกขุ ดังต่อไปนี้

“ในโลกนี้ จะให้ลัทธิไหน ครองโลกไม่สำคัญ ขอแต่ให้คนดี ก็พอแล้ว คนดีแผ่กิจการก็แผ่จไปทางดี นำไปสู่ความดี และความเจริญอันแท้จริงคนดีเป็นประชาธิปไตย ก็พร้อมเพรียงกันทำดี ได้จริง โดยไม่ต้องสงสัยแต่ถ้าคนชั่วแล้ว แม้จะเป็นประชาธิปไตย ก็มีแต่จะ “นอนหาความสำราญ” กันทั่วไปหมด ในที่สุดก็ล้มจม ฉะนั้น ขอแต่ให้ คนดีหย่างเดียว ก็แล้วกัน จะซ้ายจัด จะขวาจัด ย่อมใช้ได้ทั้งนั้นธรรมะในศาสนาเท่านั้น ที่จะทำให้คนดี หาใช้ลัทธิการเมือง แต่ลัทธิใด ไม่เลย”³⁷

บทส่งท้าย

ผู้เขียนเห็นว่า ประเทศไทยเพียบพร้อมด้วยหลักที่มั่นคงด้วย 3 สถาบัน ได้แก่ ขาดศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นจุดศูนย์รวมประชาชนไทย ให้มีความยึดเหนี่ยว มั่นคง อยู่บนรากฐานแห่งคุณงามความดี ดังนั้น การปกครองประเทศโดยระบอบประชาธิปไตย ด้วยการนำธรรมาธิปไตย ตามพระพุทธศาสนามาปรับใช้ เพื่อนำมาพัฒนาระบบการปกครองของประเทศให้ก้าวหน้า พร้อมกับพัฒนาประชากร ให้มีจิตใจที่สูงส่งน่ายกย่อง ควบคู่กันไป ย่อมเป็นวิถีประชาธิปไตยล้วนต่างปรารถนาให้เกิดขึ้น และเป็นที่ประจักษ์แก่คนอารยประเทศสืบไป

การศึกษาในบทความนี้ ผู้เขียนขอเสนอแนะ เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางแห่งการปฏิบัติในสังคมไทย ดังนี้

ข้อเสนอที่ 1 หาดันแบบปราชญ์บรมครูผู้ชี้ทางธรรมาธิปไตย ในฐานะเป็นเครื่องมือพัฒนาประชาธิปไตย ที่ยังมีชีวิตอยู่ เป็นตัวหล่อหลอมในรูปแบบของวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิต จึงไม่ใช่การมุ่งทำให้แต่ละคนเป็นคนดีแล้วสังคมทั้งหมดจะดีขึ้นเอง หากแต่อยู่ที่ว่า

³⁷ พุทธทาสภิกขุ.(2495) “ คนดีสำคัญกว่าทุกสิ่ง” (จากอนุทินประจำวัน ปี 2495 ที่ท่านพุทธทาสภิกขุบันทึกไว้เมื่อวันจันทร์ที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2495) ใน พุทธทาสลัทธิธรรม บันทึกได้เอง : ว่าด้วยชีวิตสังคม การเมือง สันติภาพ และหลักคิดสำคัญๆ, สุราษฎร์ธานี : ธรรมทาน.

ทำอะไร จึงจะให้โครงสร้างของสังคมเข้มแข็งจนสามารถเป็นภูมิคุ้มกันทางสังคมได้ บนรากฐานของโครงสร้างสังคมที่เข้มแข็ง จึงจะสามารถปลูกฝังศีลธรรมไปสู่การปกครอง ตามระบอบประชาธิปไตยโดยสมบูรณ์

ข้อเสนอที่ 2 สร้างคุณธรรมพลเมืองคนต้นแบบธรรมาธิปไตยในฐานะเป็น เครื่องมือพัฒนาประชาธิปไตยในศตวรรษที่ 21 มีการสนับสนุนกิจกรรม และโครงการ ด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของคนในชุมชนและสังคม เพื่อเป็นรากฐานการสร้าง ทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพในการขับเคลื่อนประเทศชาติ ไปสู่การพัฒนาที่มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- คู่มือสื่อมวลชน. (2560, ตุลาคม).งานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร. วันที่ 25 - 29 ตุลาคม พ.ศ. 2560
- จิโรโชค (บรรพต) วีระชัย. และคณะ. (2540). รัฐศาสตร์ทั่วไป. กรุงเทพฯ: รามคำแหง.
- ทองคำ วิรัตน์, วงจรอุบาทว์, [Online], เข้าถึงได้จาก [https://th.wikipedia.org/ tho ngk um.blo gspot.co m/2016/01/blog-post_77.htm](https://th.wikipedia.org/tho ngk um.blo gspot.co m/2016/01/blog-post_77.htm) สืบค้นเมื่อ 15 กันยายน 2560.
- บุญทัน ดอกไธสง. (2560, ตุลาคม). การประชุมสัมมนาวิชาการ. พุทธรัฐศาสตร์ : การบูรณา การพุทธธรรมเพื่อความสมบูรณ์แห่งรัฐ. โครงการห้องปฏิบัติการทางสังคม. คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ประภัศร ทองยินดี. (2558, กันยายน - ธันวาคม). ประชาธิปไตย : แนวคิดและหลักการ เบื้องต้น. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และ มนุษยศาสตร์. 3(5).

ประเวศ วะสี. (2560, ตุลาคม). การประชุมสัมมนาวิชาการ. **พุทธรัฐศาสตร์ : การบูรณาการพุทธธรรมเพื่อความสมบูรณ์แห่งรัฐ**. โครงการห้องปฏิบัติการทางสังคม. คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2537). **รัฐกับพระพุทธศาสนา ถึงเวลาชำระล้างหรือยัง**. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.

_____. (2541). **ธรรมกับสังคมไทยในสถานการณ์ปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ: ชุรูสภา.

_____. (2543). **กระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนไปสู่ประชาธิปไตย**. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2544). **ธรรมบุญชีวิต**. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2546). **สลายความขัดแย้ง : นิติศาสตร์-รัฐศาสตร์-เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ**. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.

พระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ. (2560). **พุทธรัฐศาสตร์ : การบูรณาการพุทธธรรมเพื่อความสมบูรณ์แห่งรัฐ**. โครงการห้องปฏิบัติการทางสังคม (Social Lab). คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: นิตินิพนธ์การพิมพ์.

พระราชปรีดีทิพย์, (2560), การประชุมสัมมนาวิชาการ, **พุทธรัฐศาสตร์ : การบูรณาการพุทธธรรมเพื่อความสมบูรณ์แห่งรัฐ**,/โครงการห้องปฏิบัติการทางสังคม,/คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,/วันที่ 20 ตุลาคม 2560.

พุทธทาสภิกขุ.(2495) “ **คนดีสำคัญกว่าทุกสิ่ง**” (จากอนูทินประจำวัน ปี 2495 ที่ท่านพุทธทาสภิกขุ บันทึกไว้เมื่อวันจันทร์ที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2495) ใน พุทธทาสลิขิตข้อธรรม บันทึกนักได้อเอง : ว่าด้วยชีวิต สังคม การเมือง สันติภาพ และหลักคิดสำคัญๆ, สุราษฎร์ธานี : ธรรมทาน.

พุทธสมาคม, (2555, ตุลาคม), **เปิดโลกส่องธรรม, พุทธสมาคมสาร**, 20(17)

โกคิน พลกุล. (2544, พฤษภาคม - สิงหาคม). ทานปรีดีกัลป์ศาลปกครอง. **วารสารวิชาการ ศาลปกครอง**. 2(1).

ระบอบประชาธิปไตย/ข้อดีและข้อเสีย [Online] เข้าถึงได้จาก <https://pimpomzzz.wordpress.com/> สืบค้นเมื่อ 16 กันยายน 2560

สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2547). **การเมืองการปกครองไทย: พ.ศ. 1762 – 2500**. กรุงเทพฯ: เสมาธรรม.

สมภาร พรหมทา. (2560, ตุลาคม). การประชุมสัมมนาวิชาการ. **พุทธรัฐศาสตร์ : การบูรณาการพุทธธรรมเพื่อความสมบูรณ์แห่งรัฐ**.โครงการห้องปฏิบัติการทางสังคมคณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อนันต์ ใจสมุทร. (2541). **การพัฒนาชุมชนกับทฤษฎีทางสังคมศาสตร์**. ภาควิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

News/ไทย. **85 ปี รัฐธรรมนูญไทย เมื่อไหร่จะหยุดรัฐประหารได้**. (6 เมษายน 2017), [Online]. เข้าถึงได้จาก <https://www.bbc.com/thai/thailand-38263329> สืบค้นเมื่อ 16 กรกฎาคม 2561

Philosopher. **แนวความคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับการเมืองและอำนาจอธิปไตย**. [Online] เข้าถึงได้จาก https://www.http://black-dslash.blogspot.com/2008/12/blog-post_11.html สืบค้นเมื่อ 16 กรกฎาคม 2561